

3.3.4

सद्यः स्थापितानां संस्थानां समारम्भाय प्रदत्तातन मार्गदर्शनानि, अन्य विश्वविद्यालयेषु मौलिक संस्कृते अनुप्रयुक्तसुसन्धानक्षेत्रे च स्थापितं नवानुसन्धानं नावीन्योपक्रमाश्च, संस्कृते गुणवत्ता सुधारणकार्यक्रमाः -

Answer -

या कापि संस्था भवति सा यथासमयं मार्गदर्शनं प्राप्य। उत्तरोत्तरं विकास कार्यं कर्तुं प्रवृत्ता भवति। अति प्राचीनतमोऽयं विश्वविद्यालयः समग्रे भारते उद्घाटितानां संस्कृतविश्वविद्यालयानां मातृ संस्थारूपात्मकः विद्यते। अत्रस्थमनुसन्धानकार्यः लेखनकार्यं च उत्कृष्टतमं भवति। सम्बद्धाः नैका संस्थाः संस्कृतक्षेत्रे महनीयं योगदानं कुर्मायाः सन्ति।

क्रमशः -

1. विश्वविद्यालयोऽयं विविधासु संस्थासु संस्कृतस्य प्रचारः प्रसारः कुर्वन् राजते। अतः सम्बद्धाः षड्शताधिकाः विद्यालयाः शास्त्राण्यं संरक्षणे महान्तं योगदानं कुर्वन्तः सन्ति।
2. 'उन्नत-भारत-अभियान' इत्यनया योजनया अभिप्रेरितः विश्वविद्यालयस्य सम्बद्धसां संस्कृत महाविद्यालयानां समीपवर्तिषु विद्यमानान् ग्रामान् दत्तकरूपेण स्वीकृत्य संस्कृतमय वातावरणं तत्र तत्र कुर्वन् वर्तते। यथोदाहरणम्-
  1. श्री रूद्र अध्यात्म संस्कृत महाविद्यालय, आयर, भोपापुरः - भोपापुरम् ग्रामः दत्तकरूपेण स्वीकृतः।
  2. केदारनाथ संस्कृत महाविद्यालयः, चोलापुर - गोपपुर ग्रामः दत्तकरूपेण स्वीकृतः।
  3. सरस्वती गुरुकुल विद्यापीठ मुनारी - मुनारी ग्रामः दत्तकरूपेण स्वीकृतः।
  4. श्री राजनाथ पाण्डेय संस्कृत महाविद्यालयः पाण्डेयपुर, तिवारीपुर - तिवारीपुर ग्रामः दत्तकरूपेण स्वीकृतः।
  5. श्री सरस्वती संस्कृत महाविद्यालयः, गुरवट चोलापुर वाराणसी - दत्तकरूपेण स्वीकृतः।

काशीस्थोऽयं विश्वविद्यालयः जाति-धर्म-लिङ्गयोर्भेदेविना सर्वेभ्यः संस्कृतक्षेत्रे अध्ययनाय प्रभूतावसरं ददाति। पुनः एषः संस्कृतप्रमाणपत्रीयादि पाठक्रमान् अपि सञ्चालयति। भारत सर्वकार द्वारा प्राप्त सहात्येन कौशलविकास केन्द्रेण नैके पाठ्यक्रमाः प्रचाल्यमानाः सन्ति - यथा - ज्योतिष् विवाक् पाठ्यक्रमः, वास्तु विवाक् पाठ्यक्रमः, कर्मकाण्ड विवाक् पाठ्यक्रमः, इत्यादयः पाठ्यक्रमाः विश्वविद्यालयः सर्वदा सर्वत्र संस्कृत भाषायाः प्रचाराय प्रयतमानः वरीवर्ति।

1. संस्कृत छात्रः यः कोऽपि भवतु सः स्वयमेव अधिगन्तुं प्राथमिक भाषा ज्ञानं च प्राप्तुं संस्कृतेन शक्यता इत्येव सान्द्रमुद्रिमाः निर्माणं शताधिकान् पाठान् तत्र निक्षिप्य संस्कृतं सर्वसंसेव्यमिति भावनां जगतीतले उत्पादयितुं विश्वविद्यालयः समर्थो वर्तते।
2. आनलाइन संस्कृत प्रशिक्षण उच्च अध्ययन संस्थान केन्द्र माध्यमेन देशे-विदेशे स्थिता संस्कृत जिज्ञासवः, त्रैमासिक प्रमाणपत्रीयः पाठ्यक्रमः, षाड्मासिकपाठ्यक्रमः अथ च एक वर्षीय पाठ्यक्रमः। एतैः पाठ्यक्रमैः -

एते विषयाः निर्धारिताः सन्ति। यथा - 1-भाषाशिक्षणं, 2-अर्चकः, 3-कर्मकाण्डः, 4-ज्यातिषं कुण्डली विज्ञानञ्च, 5-वास्तु विज्ञानं, 6-वेद विज्ञानं, 7-योगः, 8-दर्शनं, 9-व्याकरणम्, 10-वेदान्तशास्त्रम्। एते विषयाः अन्तर्जाल माध्यमेन पठितुं शक्याः। तत्तद विषयषु कृतभूरिश्रम आचार्याः एतान् विषयान् पाठययिष्यन्ति। एतान् विषयान् कोऽपि जिज्ञासुः पठितुं शक्यते।

3. विश्वविद्यालयस्य आचार्याः संस्कृतपिपठिषून केवलं कक्षायां मेव न पाठयन्ति, अपितु स्वगृहे प्रातः सायं अनवरतं पाठयन्तः सन्ति।
4. समये-समये संस्कृत संभाषण विकास कार्यशाला माध्यमेन संस्कृत भाषायाः प्रचारः प्रसारश्च विश्वविद्यालये सम्बद्ध महाविद्यालयेषु क्रियते।
5. संस्कृत नाट्ययोत्स-युव महोत्सव-वाक्प्रतियोगिता-शास्त्रार्थोदि प्रतियोगितासु यत्र इतर विश्वविद्यालयानां शिक्षकाः निर्णायकाः भवन्ति।

एवं विश्वविद्यालयस्य गति विधयः पर संस्थानां उद्विकासे सहायकाः सन्ति। संस्कृतेन भूलभूतानि अनुसन्धान कार्याणि कर्तुं तथा अनुप्रयोगात्मकशोधकार्यं कर्तुं। विश्वविद्यालयस्य शोधनीतौ विस्तरेण निरूपणं कृतम् अस्ति। विश्वविद्यालयस्य जालपुरे आरोपितानि च सन्ति।

सधः स्थापितानां संस्थानां सभारम्भाय प्रदत्तानि मार्गदर्शनानि, अन्य विश्वविद्यालयेषु मौलिक संस्कृते अनु-प्रयुक्तानुसन्धानक्षेत्रे च स्थापितं नवानुसाधानं नावीन्योप क्रमाश्च, संस्कृते गुणवत्ता सुधारणकार्यक्रमाः।

उत्तरः -

या कापि संस्था भवति सा यथासभयं मार्गदर्शनं प्राप्ता उत्तरोत्तरं विकास कार्यं कर्तुं प्रवृत्ता भवति। अतिप्राचीन तमोऽयं विश्वविद्यालया समग्रे भारते उद्घाटितानां संस्कृत विश्वविद्यालयानां मातृ संस्थारूपात्मकः विद्यते। अभ्यन्तमनुसन्धानकार्यं लेखनकार्यं च उत्कृष्टतमं भवति। सम्बद्धाः नैकाः संस्थाः संस्कृतक्षेत्रे महनीयं योगदानं कुर्माणाः सन्ति।

1. विश्वविद्यालयस्य विविधासु संस्थासु संस्कृतस्य प्रचारः प्रसारः कुर्वन् राजते। इतः सम्बद्धाः षड्शतधिका विद्यालयाः शास्त्राणां संरक्षणे महन्तं योगदानं कर्ततः सन्ति।
2. उन्नत-भारत अभियान इत्यनया योजनाया अभिप्रेरितः विश्वविद्यालयस्य सम्बद्धानां।